

LOYIHA NIMA VA LOYIHA OPERATSION FAOLIYATDAN QANDAY FARQ QILADI

Sultonov Hayotjon

TATU, DIF talabasi, anonymousdeveloper2005@gmail.com, +998936083334

Ro'ziboyev Diyorbek

TATU DIF talabasi diyorbekruziboyev@gmail.com, +998 88 312 13 77

Kirish.Loyiha bu aniq belgilangan muddatlarga ega bo'lgan muayyan hodisa (yoki jarayon), uning maqsadi noyob mahsulotni yaratish yoki ba'zi innovatsion natijalarni olishdir. Biznesda loyihaning maqsadi ko'pincha aniq muammolarni hal qilish deb ataladi. Shunga ko'ra, loyiha boshqaruvi (yoki, odatda, Project Menejment) - bu loyiha tomonidan qo'yilgan barcha vazifalarni amalga oshirishdan iborat bo'lgan aniq faoliyat. Bunga erishish uchun maksimal kuch, bilim, tajriba, texnika va vositalar qo'llaniladi.Loyihalarning o'zi har qanday tashkilotning haqiqiy hayotining ajralmas qismidir . Har bir kompaniyaning o'z rivojlanish strategiyasi va u ishlab chiqaradigan maqsadlari bor, ular alohida loyihalarda shakllantiriladi. Ularning tashkilotdagi kundalik faoliyatdan qanday farq qilishini tushunish muhimdir. Birinchidan, har bir loyihaning o'ziga xos maqsadi va unga erishish uchun vaqt cheklavlari borligi. Kundalik harakatlarda maqsad takrorlanadi va muddatlar ham . Ikkinchidan, loyiha belgilangan maqsadga erishgandan keyin tugaydi. Kundalik harakatlar tabiatan hech qachon tugamaydi va ularning maqsadi biznesning normal oqimini saqlab qolishdir.

Loyiha nima? .Har qanday tashkilotning faoliyati operatsiyalar va loyihalarni amalga oshirishdan iborat. Ikkalasi ham juda ko'p o'xshashliklarga ega, masalan, ular odamlar tomonidan amalga oshiriladi va ularni amalga oshirish uchun cheklangan resurslar ajratiladi.Operatsiyalar va loyihalar o'rtasidagi asosiy farq shundaki, operatsiyalar doimiy va takrorlanadi, loyihalar esa vaqtinchalik va noyobdir. Shunga asoslanib, loyiha noyob mahsulot yoki xizmatni yaratish uchun qilingan vaqtinchalik harakat sifatida aniqlanadi. "Vaqtinchalik" har bir loyihaning ma'lum bir boshlanish va tugash sanasi borligini bildiradi. Biz mahsulot yoki xizmatning o'ziga xosligi haqida gapirganda, u barcha o'xshash mahsulotlar yoki xizmatlardan sezilarli darajada farq qilishini nazarda tutamiz.Har bir loyihaning o'ziga xosligi uni rejalashtirishda qiyinchiliklar tug'diradi, chunki loyiha natijalariga aslida qanday erishilishini oldindan aytish qiyin. Shu sababli, loyiha faoliyatining natijasi nafaqat mahsulot yoki xizmat, balki o'rganilgan saboqlar, ya'ni kelajakdagi loyihalarni rejalashtirish va amalga oshirishda kelajakda foydalaniladigan tajribadir. Loyihalar tashkilotning barcha darajalarida amalga oshiriladi va bir necha yoki bir necha ming kishini qamrab olishi mumkin. Loyihalar uzunligi bo'yicha farq qilishi mumkin: ba'zilari yuz soatdan kamroq, boshqalari milliondan ortiq davom etadi. Loyiha tashkilotning bitta bo'limini o'z ichiga olishi mumkin yoki qo'shma korxonalar va sheriklik holatlarida bo'lgani kabi, uning chegarasidan tashqariga chiqishi mumkin. Loyihalar har qanday faoliyat sohasida amalga oshirilishi mumkin. Demak, loyihalar transport vositasini

loyihalash, axborot tizimini ishlab chiqish, saylov kampaniyasini o'tkazish, bino qurish yoki jurnal sonini tayyorlash bo'lishi mumkin.

Loyiha vaqtinchalik hodisa sifatida. Har bir loyihaning aniq belgilangan boshlanishi va oxiri bor. Loyihaning tugashi uning barcha maqsadlariga erishilganda yoki bu maqsadlarga erishib bo'lmasligi yoki mumkin emasligi aniq bo'lganda va loyiha tugatilganda sodir bo'ladi. Vaqtinchalik loyihaning qisqa muddatli ekanligini anglatmaydi - ko'plab loyihalar bir necha yil davom etishi mumkin. Qanday bo'lmasin, loyiha cheklangan va doimiy ravishda davom etayotgan tadbirlardan iborat bo'lishi mumkin emas. Ko'pgina korxonalar vaqtinchalik, ma'lum bir nuqtada ish to'xtaydi. Misol uchun, ma'lum bir avtomobil modeli uchun ishlab chiqarish liniyasi qachondir to'xtashi aniq, chunki mashina to'xtatiladi. Biroq, bunday vaqtinchalik xususiyat yig'ish liniyasini loyihaga aylantirmaydi, chunki mashinalarni yig'ish odatiy muntazam operatsion faoliyatdir. Loyihaning asosiy farqi shundaki, loyiha belgilangan maqsadlarga erishilganda tugaydi, loyihadan tashqari faoliyatda esa ijrochilarga yangi maqsadlar qo'yiladi va ish davom etadi. Loyihalarning vaqtinchalik xususiyati loyiha faoliyatining boshqa jihatlariga ham ta'sir qiladi. Misol uchun, loyihalar odatda mahsulot yoki xizmatni yaratish uchun juda cheklangan muddatga ega, chunki ular uchun qulay bozor vaziyati cheklangan vaqt davomida rivojlanadi. Bundan tashqari, loyiha jamoasi, qoida tariqasida, loyiha oxirida parchalanadi va uning a'zolari boshqa loyihalarga o'tadi. Avtomobil yig'ish liniyasidan farqli o'laroq, loyihaning yaxshi namunasi yangi avtomobilni ishlab chiqish bo'ladi. Ishlab chiqish cheklangan vaqt oralig'ida va ma'lum bir natijaga erishish uchun amalga oshiriladi - yangi avtomobilning prototipi. Natijaga erishilgach, mashina ishlab chiqarishga o'tadi va loyiha jamoasi - dizaynerlar, dizaynerlar, muhandislar va boshqalar yangi loyihaga jalb qilinishi mumkin, garchi bir xil tarkibda bo'lishi shart emas. Loyiha ko'pincha dastur bilan chalkashib ketadi, ya'ni bitta tashkilot doirasidagi loyihalar guruhini muvofiqlashtirilgan boshqarish. Bir vaqtning o'zida bir nechta loyihalarni boshqarish ularning har birini alohida boshqarishdan olinmaydigan foyda olish uchun muvofiqlashtiriladi. Dasturlar odatda loyihalar va operatsiyalar elementlarini birlashtiradi. Masalan, veb-saytni ishlab chiqish loyihadir, vaqt o'tishi bilan uni saqlab qolish esa operatsion faoliyatdir. Dasturlar, shuningdek, jurnal nashr qilish kabi takrorlanuvchi yoki davriy ishlarni o'z ichiga olishi mumkin: davriy nashrning o'zi doimiy jarayon, individual sonni ishlab chiqarish esa loyihadir.

Loyihalar va operatsion faoliyat

Loyiha faoliyati. Bu noyob muammoni hal qilish uchun faoliyat, chunki loyiha, ta'rifiga ko'ra, noyobdir. Faoliyatlar vaqt bilan cheklangan, chunki loyiha har doim tugash sanasiga ega.

Bundan nima kelib chiqadi?

Birinchidan, tegishli tajriba yo'qligi va shuning uchun bajarilgan ishda etarli kompetentsiya mavjud emas. Ikkinchidan, doimiy vaqt etishmasligi bor, chunki juda tez orada siz o'zingizning ishingiz natijalarini ko'rsatishingiz kerak bo'ladi.

Operatsion faoliyat. Bu davom etayotgan jarayonlarni saqlash faoliyati. Faoliyatning tugash sanasi yo'q, u davriy ravishda takrorlanadi. Bundan nima kelib chiqadi?

Birinchidan, yangi tajriba orttirishning hojati yo'q. Axir, 5-tsikl to'rtinchi tsikldan unchalik farq qilmaydi. Ikkinchidan, vaqt cheklovlari yo'q, chunki hech narsa o'zgarmaydi. Loyiha faoliyati maslahatchilarni, operativ faoliyat esa byurokratlarni yaratadi. Bundan tashqari, tashkilotlar uchun hamma narsa bir xil: loyiha tashkilotining ideal namunasi boshlang'ich tashkilotdir va operatsion tashkilot, masalan, tuman kommunal xizmati. Qizig'i shundaki, birinchisi yoshlik, ikkinchisi keksalik bilan bog'liq. Har bir yondashuv o'zining ijobiy va salbiy tomonlariga ega. Ideal holda, odatdagidek, loyiha ishi operatsion ish bilan almashtirilganda va aksincha, oltin o'rtacha mavjud. Bu loyiha odamlariga tashvishlar girdobidan chiqib, dam olishga va tezkor odamlarga o'zlarini silkitib, yangi tajriba orttirishga imkon beradi.

Tizim boshqaruvi. Loyihaning belgilari. Loyihalarga misollar. Zamonaviy dunyoda loyiha boshqaruvining (PM) erishilgan rivojlanishi, turli sohalarda PM bo'yicha to'plangan bilim va tajriba, shuningdek, PM sohasidagi xalqaro hamkorlik natijalari uni amalga oshirish mumkin bo'lgan va zarur bo'lgan darajaga yetdi. PM haqidagi bilimlarni yagona tizim modeliga birlashtirish. Bunday modelni yaratish quyidagi sabablarga ko'ra amalga oshiriladi:

- Turli manbalarning tahlili shuni ko'rsatadiki, bugungi kunda yagona tushuncha mavjud emas

- Loyiha boshqaruvi, bilimlar tarkibini aniq belgilaydi - funktsiyalar, jarayonlar, protseduralar va boshqalar.

- PM usullari va vositalarini ishlab chiqish loyiha maqsadlariga erishish uchun zarur bo'lgan vazifalar bilan belgilanadi. Potensial PM muammolarini tasniflash tegishli usullar va vositalarni ishlab chiqish uchun maydonlarni ochib beradi, deb taxmin qilish mumkin.

- Xuddi shu kontseptsiyaga nisbatan qo'llaniladigan va loyihani boshqarish bo'yicha adabiyotlarda qo'llaniladigan turli terminologiyalar ushbu sohada ishlaydigan mutaxassislar o'rtasidagi o'zaro tushunishni murakkablashtiradi.

Loyihaning asosiy xususiyatlari:

- Aniq maqsadlarga erishishga e'tibor qaratish;
- o'zaro bog'liq harakatlarni muvofiqlashtirilgan holda amalga oshirish;
- Vaqtning chegaralangan muddati, aniq boshlanishi va oxiri;
- Barcha loyihalar ma'lum darajada betakror va noyobdir.

Misol loyiha:

Dastur va portfel o'rtasidagi farq. Loyihalar orqali strategiyani shakllantirish

Loyihalar, dasturlar va portfellarining qiyosiy ko'rinishi

	Dasturlar (haqiqiy investitsiyalar)	Portfellar (moliyaviy investitsiyalar)
Tarkib	Kengroq mazmun va muhim xulosalar	Def. biznes maqsadlari, tashkilot strategiyasiga qarab o'zgarishlar
O'zgarishlar	Ichki/tashqi, har doim ham	Doimiy o'zgarib turadigan, doimiy

	nazorat qilinmaydi	boshqaruvchi
Rejalashtirish	Komponentlar darajasida keyingi nazorat bilan umumiy reja	Umumiy portfel bilan bog'liq zarur jarayonlarni yaratadi va boshqaradi
Boshqaruv	Dastur va loyiha menejerlari tomonidan boshqariladi	Portfel menejerlari tomonidan boshqariladi
Muvaffaqiyat	Def. keng qamrovli imtiyozlar	Portfel komponentlarining umumiy ko'rsatkichlari bilan o'lchanadi

Loyihalarni yaratishning strategik maqsadlari:

- Bozor talablari
- Korxonada ehtiyojlari
- Mijoz talablari
- Texnologik taraqqiyot
- Qonunchilik

Loyihani tanlash mezonlari. Rejalashtirish maqsadlari .

Loyihalar quyidagi sifat mezonlari asosida tanlanadi:

• loyihada ishtirok etishga tayyorligini tasdiqlagan potentsial xususiy investorning mavjudligi;

• loyihani amalga oshirish jarayonida hal etilayotgan vazifaning o'rtacha muddatli istiqbolga mo'ljallangan ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlariga, tarmoqlarni rivojlantirish strategiyasiga va davlat investitsiyalariga muvofiqligi;

- loyihani amalga oshirish bilan bog'liq ijobiy ijtimoiy ta'sirlarning mavjudligi;
- investitsiya loyihasini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanmasdan amalga oshirishning asosli mumkin emasligi;
- investitsiya loyihalari smeta qiymatining loyihaning minimal qiymatiga muvofiqligi;
- investitsiya loyihasi bo'yicha investitsiya maslahatchisining ijobiy xulosasi mavjudligi.

Loyiha muvaffaqiyatli bo'lishi uchun uning aniq belgilangan va real maqsadi bo'lishi kerak. Loyihaning maqsadi - belgilangan vaqt oralig'ida erishilgan faoliyatning istalgan natijasidir.

Mumkin bo'lgan maqsadli stencil;

Loyiha maqsadi = {sifatli maqsad bayonoti}+ natijalar

Tuzilgan maqsadlar SMART printsipligiga mos kelishi kerak, unga ko'ra ular quyidagilar bo'lishi kerak:

- aniq va aniq (S - Maxsus);
- o'lchanadigan (M - o'lchanadigan),
- erishish mumkin (A - erishish mumkin);
- bir-biriga ham , tashkilotning strategik maqsadlariga ham mos keladi (R - Related);

- ularning erishish vaqti bilan belgilanadi (T - Times-bound).

Bir qator sabablarga ko'ra maqsadlarni belgilashda ehtiyot bo'lishingiz kerak:

- loyiha ishtirokchilari tomonidan maqsadlarni turlicha tushunish ishchi guruhning resurslari va sa'y-harakatlarini keraksiz sarflashga olib keladi, maqsadlarga erishilmaydi;
- maqsadlar chegaralaridagi kichik o'zgarishlar loyiha muddatlari va byudjetida sezilarli o'zgarishlarga olib keladi;
- Maqsadlarda yozilmagan har qanday narsa (yozishni unutgan yoki noto'g'ri tushunilgan) albatta e'tibordan chetda qoladi va amalga oshirilmaydi)

Maqsadlarni shakllantirishga misol sifatida biz bitta savdo kompaniyasida amalga oshirilgan asosiy biznes jarayonini optimallashtirish loyihasining maqsadini keltiramiz.

Loyihaning maqsadi: etkazib beruvchi tovarni jo'natishga tayyor bo'lgan paytdan boshlab tovar chakana savdo nuqtalariga joylashtirilgunga qadar asosiy biznes jarayoni vaqtini qisqartirish.

- A toifali tovarlar uchun 8 soatgacha;
- B toifali tovarlar uchun 32 soatgacha;
- noto'g'ri baholash darajasini saqlab qolish sharti bilan.
- Katta va murakkab loyihalarni rejalashtirishda ushbu hujjatning tarkibi qo'shimcha ma'lumotlarni kiritish orqali kengaytiriladi va quyidagi bo'limlarga ega:

I. Loyihani boshlash uchun asos (loyiha shakllangan ehtiyojlar).

II. Loyihaning asosiy maqsadi va mahsuloti, mahsulotning asosiy xususiyatlari. I

II. Loyiha natijalari.

IV. Loyiha muvaffaqiyati mezonlari.

Operatsiyalar va loyiha faoliyati bir qator umumiy xususiyatlarga ega: ular odamlar tomonidan amalga oshiriladi, resurslar mavjudligi bilan cheklanadi va rejalashtiriladi, bajariladi va boshqariladi. Operatsiyalar va loyihalar, asosan, operatsiyalar doimiy va takrorlanuvchi jarayon ekanligi, loyihalar esa vaqtinchalik va noyobligi bilan farqlanadi. Loyihalarning o'ziga xos xususiyatlari. Maqsadlarga erishishga e'tibor qarating. Maqsadlar loyihaning harakatlantiruvchi kuchidir. Muayyan loyiha uchun maqsad (loyihaning yakuniy natijasi) shakllantirilishi kerak. Maqsadlar loyihani boshqarish darajalari bo'yicha batafsil tavsiflanishi mumkin. Loyihani boshqarishning muhim xususiyati - bu maqsadlarni aniq belgilash va shakllantirish, eng yuqori darajadan boshlab, so'ngra asta-sekin eng batafsil maqsad va vazifalarga o'tish. Bundan kelib chiqadiki, loyihani diqqat bilan tanlangan maqsadlarga intilish sifatida ko'rish mumkin va loyihani oldinga siljitish yakuniy maqsadga erishilgunga qadar tobora yuqori darajadagi maqsadlarga erishishni o'z ichiga oladi. Vaqt chegarasi. Har qanday loyihaning aniq boshlanishi va aniq yakuni borligini anglatadi. Loyiha - bu kompaniya hayotidagi vaqtinchalik hodisa: u o'zining kundalik ishlariga "o'zini siqib qo'yganga" o'xshaydi. Loyiha uchun maqsadlar belgilanadi, unga resurslar ajratiladi. Keyin loyiha amalga oshiriladi va yakunlanadi va odamlar kundalik ishlariga qaytadilar. Loyihada ko'p kuch loyihani o'z vaqtida bajarilishini ta'minlashga qaratilgan. Tugatish loyihaning maqsadlariga erishilganda sodir bo'ladi; yoki loyihaning maqsadlariga erishilmasligi yoki erishib bo'lmasligi tushuniladi; yoki loyihaga bo'lgan ehtiyoj yo'qolgan va u to'xtatilgan. Loyiha "hali emas" paytdan boshlab "hali emas" paytigacha

yashaydi. O'ziga xoslik, shuningdek, loyiha faoliyati va operatsion faoliyat o'rtasidagi muhim farqdir. Loyihalar - bu ma'lum darajada noyob va bir martalik bo'lgan voqealar. Biroq, o'ziga xoslik darajasi bir loyihadan boshqasiga juda farq qilishi mumkin. Agar loyiha natijalari noyob bo'lmasa, ularga erishish bo'yicha ishlar aniq tartibga solinishi mumkin, ishlab chiqarish standartlari o'rnatilishi va operatsion faoliyat (konveyer) doirasida amalga oshirilishi mumkin edi. Loyihaning maqsadi - muayyan biznes maqsadiga erishish. Operatsion faoliyatning vazifasi biznesning normal oqimini ta'minlashdir. Har bir loyihaning o'ziga xosligi uni rejalashtirishda qiyinchiliklar tug'diradi, shuning uchun loyiha faoliyatining natijasi nafaqat mahsulot yoki xizmat, balki o'rganilgan saboqlar, ya'ni kelajakda keyingi loyihalarni rejalashtirish va amalga oshirishda foydalaniladigan tajribadir. Loyiha strategik rivojlanish vositasidir. Maqsad - bu biz erishmoqchi bo'lgan narsaning tavsifi. Strategiya bu maqsadlarga qanday erishishimiz haqidagi bayonotdir. Loyihalar strategiyalarni harakatlarga, maqsadlarni esa haqiqatga aylantiradi. Shunday qilib, ma'lum bir xodim bajaradigan har bir ish tashkilotning strategik maqsadlariga erishish bilan bog'liq. Loyihalar dasturlarga birlashtiriladi.

Dastur - bu manfaatlarga erishish va nazorat qilish uchun muvofiqlashtirilgan tarzda boshqariladigan tegishli loyihalar seriyasidir. Loyihalar va dasturlar portfelliga birlashtirilgan. Portfel - strategik maqsadlarga erishish uchun ushbu ishlarni samarali boshqarish maqsadida birgalikda birlashtirilgan loyihalar yoki dasturlar va boshqa ishlar to'plami. Loyihalar va loyihalarni boshqarish har doim mavjud bo'lgan. Loyiha boshqaruviga o'tish uchun zarur shartlar. Loyiha boshqaruvi mustaqil bilim sohasi sifatida yigirmanchi asrning boshlarida paydo bo'la boshladi. Eng mashhur malaka markazlari:

PMI, loyiha Boshqaruv Institut, PMBOK - Amerika milliy standarti ANSI/PMI 99-001-2004.

Xulosa. Loyiha boshqaruvi (yoki Project Management) esa loyihalar tomonidan qo'yilgan barcha vazifalarni amalga oshirishdan iborat bo'lgan aniq faoliyatdir. Bu faoliyat uchun keng kuch, bilim, tajriba, texnika va vositalar qo'llaniladi. Loyiha boshqaruvi, bir loyihani boshqarish jarayonlarini, tuzilishini va bajarilishini tashkil etadi. Loyihalarning o'zi biror noyob maqsadni olish uchun qilinadi va muddatlari cheklangan bo'lishi mumkin. Operatsion faoliyat esa doimiy va takrorlanuvchi jarayonlardir. Loyihalarning o'zi cheklangan muddatlarni o'tkazish uchun tuzilgan, keyin esa tugatiladi. Operatsion faoliyat esa doimiy ravishda olib boriladi va cheklanish yo'q. Loyihalar yangi va noyob natijalarni olish uchun tuziladi. Operatsion faoliyat esa mavjud jarayonlarni takrorlaydi va takrorlanuvchi mahsulot yoki xizmatni ishlab chiqarishga qaratilgan. Loyiha faoliyatining o'zi belgilangan muddatlarga ega, ammo operatsion faoliyat doimiy va davomiy ravishda olib boriladi. Loyiha o'ziga xos mahsulot yoki xizmat yaratish uchun o'ziga xosliklarga ega bo'ladi. Operatsion faoliyat esa odatda standart mahsulot yoki xizmat ishlab chiqarishda shakllanadi. Loyiha va operatsion faoliyatning jihatlarini tushuntirishdan so'ng, ularni boshqa misollar yordamida ko'rib chiqamiz. Fikr ko'rib chiqamiz, misol sifatida, kompaniya tomonidan yangi mahsulot yaratish loyihasi ko'ramiz. Loyihaning maqsadi - yangi va noyob mahsulotni bozorga surish. Ushbu loyiha bir necha o'rinda olib boriladi, shu jumladan,

dizayn, ishlab chiqarish, marketing va sotish jarayonlarida. Loyiha tugatilib ketganda, yangi mahsulot bozorga taqdim etiladi. Biznesda har kuni sifatida takrorlanuvchi amallar mavjud. Misol uchun, mahsulotni ishlab chiqarish va yetkazib berish jarayonlari, xizmat ko'rsatish, xaridorlar bilan aloqalar va boshqa operatsion faoliyatlar. Bu faoliyatlar doimiy ravishda olib boriladi va kompaniya o'z normal oqimini saqlab qoladi.

FOYADANILGAN ADABIYORLAR:

- [1].<https://studopedia.info/1-35620.html>
- [2].<https://studfile.net/preview/16447894/page:2/>
- [3].lylib.com/books/en/2.571.1.48/1/ sayti